

FAN, TA'LIM VA AMALIYOT INTEGRATSIYASI

ISSN: 2181-1776(E) | SJIF 2023: 6.907

A.G'.SUYUNOV

Nizomiy nomidagi TDPU, Mustaqil tadqiqotchi

TARIX O'QITUVCHILARINING O'ZINI O'ZI UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH ZARURIYATI VA TAMOYILLARI

Annotatsiya. Mazkur maqolada tarix o'qituvchilarining o'zini o'zi uzluksiz kasbiy rivojlantirish zaruriyati va tamoyillari keng yoritilgan.

Kalit so'zlar: integrativ yondashuv, o'zini o'zi kasbiy rivojlantirish, tamoyil, rasmiy, norasmiy, informal.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmonining 1-ilovasi bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi"da "uzluksiz ta'lim tizimi mazmunini sifat jihatidan yangilash, shuningdek, professional kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish, o'qitish metodikasini takomillashtirish, ta'lim-tarbiya jarayoniga individuallashtirish tamoyillarini bosqichma-bosqich tatbiq etish, xalq ta'limi sohasiga zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va innovatsion loyihalarni joriy etish" kabilar xalq ta'limi tizimining uzoq muddatli rivojlanishining asosiy yo'nalishlari sifatida qayd etilgan bo'lsa, "...pedagoglarning metodik ta'minotini yaxshilash", "...ta'lim tizimi mazmunini sifat jihatidan yangilash, shuningdek, malakali professional pedagog kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va malakasini oshirish, o'qitish usullarini takomillashtirish, xalq ta'limini boshqarishda strategik rejalashtirishning zamonaviy shakllarini yaratish, innovatsion g'oyalar, ishlanmalar va texnologiyalar, sohada xalqaro tajribadan kelib chiqib ilg'or yutuqlardan foydalanish amaliyotini kengaytirish" kabi ko'p qirrali vazifalar belgilab berilgan [2].

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 noyabrdagi “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4884-son qarorida “xalq ta’limi xodimlarining malaka oshirish jarayonini “hayot davomida o‘qish” tamoyili asosida uzluksiz malaka oshirishni nazarda tutuvchi tizimga aylantirish”, “xalq ta’limi xodimlarining kasbiy ehtiyojlarini tashxis qilish asosida ularning individual rivojlanish dasturini ishlab chiqish va dasturga muvofiq malakasini oshirish tartibini amaliyotga kiritish” [3] muhim vazifalar qatorida qayd etilgan.

Bu esa o‘z vaqtida tarix o‘qituvchilarining o‘zini o‘zi uzluksiz kasbiy rivojlantirish bilan bog‘liq quyidagi vazifalarni hal qilish zaruriyatini keltirib chiqaradi:

tarix o‘qituvchilarining kasbiy ehtiyojlaridan kelib chiqib, ularning kasbiy va metodik tayyorgarligini takomillashtirish, integrativ yondashuv asosida uzluksiz kasbiy rivojlantirishga doir tizimli va uzviy amalga oshirish lozim bo‘lgan ustuvor vazifalarni aniqlash va belgilash;

integrativ yondashuv asosida tarix o‘qituvchilarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish omillari, o‘qituvchida professionallikni rivojlantirishga doir o‘zini o‘zi uzluksiz kasbiy rivojlantirishning komponentlari, bosqichlari va darajalarini aniqlash va belgilash.

Mazkur vazifalarni sifatli amalga oshirish uchun ilmiy-tadqiqot natijalarini, zamonaviy pedagogik va axborot kommunikatsion texnologiyalarni, mustaqil o‘qib-o‘rganish orqali uzluksiz kasbiy rivojlanishni kengaytirish, bu orqali o‘qituvchilarning ijtimoiy-kasbiy ehtiyojlar asosida kasbiy va metodik tayyorgarligini takomillashtirish, shu asosda o‘zini o‘zi uzluksiz kasbiy rivojlantirishni nazarda tutuvchi texnika va texnologiyalarni ta’lim tizimiga joriy etish muhim vazifalardan hisoblanadi.

Shuningdek, “O‘zbekiston Respublikasi Xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasi”ga ko‘ra konsepsiya doirasida belgilangan vazifalarni bajarish orqali O‘zbekiston Respublikasining xalq ta’limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirishda axborotni mustaqil izlash va tahlil qilish kompetensiyalari va malakalarining rivojlanishiga alohida urg‘u berishni hisobga olgan holda, zamonaviy innovatsion iqtisodiyot talablariga javob beradigan umumta’lim dasturlari va yangi davlat ta’lim standartlari joriy etish; davr talabidan kelib chiqib, pedagog kadrlar malakasini oshirish kurslarining o‘quv dasturiga asosan o‘qituvchilarga metodik yordam ko‘rsatish maqsadida elektron resurslar yaratish kabi ko‘rsatkichlarga erishishning nazarda tutilishi pedagog-o‘qituvchilarni uzluksiz kasbiy rivojlantirishning yangi istiqbollari va talablarini belgilashni nazarda tutadi.

Shu bilan birga, respublikamizda xalq ta’limi tizimida ta’lim sifatini baholash sohasidagi xalqaro tadqiqotlarni tashkil etish, xalqaro aloqalarni o‘rnatish masalalari dolzarb vazifa sifatida belgilangan. Bunda o‘qituvchilarning xalqaro baholash tadqiqotlariga samarali tayyorgarlik ko‘rishga doir kasbiy va metodik tayyorgarligining rivojlantirilishi o‘quvchilarning bilim darajasini baholashda xalqaro PISA, TIMSS, PIRLS va boshqa dasturlarda doimiy ishtirok etishining pedagogik imkoniyatlarini aks ettiradi.

Respublikamizda xalq ta’limi sohasidagi ilmiy-tadqiqot faoliyatini qo‘llab quvvatlash hamda uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini joriy qilish bilan bog‘liq quyidagi ishlar amalga oshirildi:

“Xalq ta’limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimining meyoriy-huquqiy bazasini takomillashtirish” yuzasidan “Uzluksiz kasbiy ta’lim” maxsus elektron platformasi faoliyati yo‘lga qo‘yildi, malaka oshirish tashkilotlari bilan birgalikda qayta tayyorlash hamda malaka oshirish kurslari o‘quv modullari kontentini markazlashtirilgan tarzda ishlab chiqildi va platformaga kiritilishi ta’minlandi, xalq ta’limi xodimlari malakasini oshirishning muqobil shakllari **ro‘yxati** va har bir shaklga to‘g‘ri keladigan kreditlar (akademik soatlar) hajmi (miqdorlarini) belgilandi.

“Xalq ta’limi xodimlarini uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimida ta’lim sifati va samaradorligini oshirish” yuzasidan xalq ta’limi xodimlarini kasbiy rivojlantirishning zamonaviy turlari va shakllarini keng joriy etish belgilandi.

“Xalq ta’limi xodimlarining salohiyatini oshirish, xalq ta’limida inson resurslarini rivojlantirish” maqsadida xalq ta’limi xodimlarining “lifelong learning” tamoyili asosida uzluksiz malakasini oshirish tizimini joriy etish, xalq ta’limi xodimlarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimida innovatsiyalarni, shu jumladan, o‘qitishning zamonaviy, interaktiv va ijodiy uslublarini joriy etishga yo‘naltirilgan ilmiy loyihalar tanlovlarini tashkil qilish bo‘yicha mustahkam asos yaratildi.

Eng asosiysi, barcha islohotlarning ijrochisi – pedagog kadrlar malakasini oshirish tizimini tubdan takomillashtirish, masalan, doimiy ehtiyojlarga asoslangan individual kasbiy rivojlanish trayektoriyasini taqdim etuvchi “Uzluksiz kasbiy ta’lim” maxsus raqamli platformasi joriy etildi. Mazkur raqamli makonda har bir xalq ta’limi xodimining kasbiy rivojlanish dinamikasi, uning pedagogik faoliyatini aks ettiruvchi elektron portfoliosi shakllantiriladi va unga xodimning individual trayektoriyasi, kasbiy rivojlanish natijalari va o‘zlashtirgan o‘quv dasturlari to‘g‘risidagi ma’lumotlar jamlanadi. Davriylikka asoslangan an’anaviy kasbiy rivojlantirish tizimidan farqli o‘laroq, raqamlashtirilgan tizim o‘qituvchiga texnik yechimlar bilan bir qatorda psixologik qulay bo‘lgan muhitni ham taqdim etadi.

Yuqoridagi fikr-mulohazalardan ko‘rinadiki, integrativ yondashuv asosida tarix o‘qituvchilarining o‘zini o‘zi kasbiy rivojlantirish kompetentligini takomillashtirish quyidagi tamoyillardan kelib chiqadi:

Birinchidan, mamlakatimizni ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda raqobatbardosh kadrlarni tayyorlash katta ahamiyat kasb etadi. Mamlakat taraqqiyoti uchun yangi tashabbus va g‘oyalar bilan maydonga chiqib, ularni amalga oshirishga qodir bo‘lgan, intellektual va ma’naviy salohiyati yuksak yangi avlod kadrlarini tayyorlash, intellektual yetuk, yuksak professional mutaxassis, salohiyatli, bilimli, jahon standartlariga javob beradigan kadrlarni jamiyatning zamonaviy talablari asosida uzluksiz o‘zini o‘zi kasbiy rivojlantirishi ustuvor vazifalardan bo‘lishi lozim.

Ikkinchidan, intellektual boy, yuksak ma’naviyatli shaxs, pedagoglarning zamonaviy tafakkur rivoji mahsuli asosida ikkita eng muhim strategik maqsad – sifatli ta’lim olish imkoniyatini yaratish va inson kapitalini mehnat bozorida raqobatbardoshligini ta’minlashga erishish mumkin.

Uchinchidan, respublikamizda yangilanish va taraqqiyot jadal davom etayotgan davrda dunyo miqyosidagi bugungi keskin raqobatga bardosh bera oladigan milliy ta’lim tizimini yo‘lga qo‘yish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Shu bois

o'qituvchilarni uzluksiz o'zini o'zi kasbiy rivojlantirishni nazarda tutuvchi integrativ yondashuv asosidagi kattalar ta'limining o'qitish texnologiyalari, rivojlantiruvchi texnologiyalari, ijodiy kasbiy mahorat hamda professionalizmni rivojlantirish uchun optimal texnologiyalar, akmeologik (eng yuqori cho'qqi) texnologiyalarni yaratish, shuningdek, ijtimoiy rivojlanish, yuksak muvaffaqiyat va ruhiy yuksaklikka erishish uchun "akmeologik moyillik"ni keltirib chiqaruvchi kasbiy o'zini o'zi rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqish muhim hisoblanadi.

To'rtinchidan, bilimga asoslangan iqtisodiyot ta'lim va kasbiy tayyorgarlikning yangi modellarini talab qiladi. Bunda "hayot davomida o'qish" tamoyili va integrativ yondashuv asosida o'zini o'zi uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirib borish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Xulosa shuki, o'qituvchilarning pedagogik faoliyatini rivojlantirish, ularda mustaqil kasbiy rivojlanish istagini tarkib toptirish eng dolzarb muammolardan biridir. Chunki tinglovchi-o'qituvchilarning ongli faolligi, yangi bilimlarni o'zlashtirish va yangilashga mustaqil hamda ijodiy yondashuvi ularning o'quv-bilish faoliyati natijasining sifatini xarakterlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni. 2020 yil 23 sentabr: <https://lex.uz/docs/5013007>

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 29 apreldagi "O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5712-son Farmoni.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 noyabrdagi "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi PQ-4884-son qarori.

Maxmudov S.Y. Xalq ta'limi xodimlari malakasini oshirish jarayonini innovatsion – variativ yondashuv asosida takomillashtirish: ped. fan. dokt. diss. – T.: 2021. – 250 b.

Raxmanqulova N. va b. Xalq ta'limi xodimlarining malaka oshirish kurslaridan keyingi faoliyatlarini pedagogik qo'llab-quvvatlash. – T.: Lesson Press, 2018. – 160 b.